

NAŠA SLOGA

Poučni, gospodarski i politički list.

„Slogom rastu male stvari, a ne-loga sve pokvari“. Narodna poslovice.

Oglas, pripisivanje itd. štampa i reklamiranje se na temelju državnog cenzura ili po dogovoru.

Novci za predbrojke, oglase itd. štampa se naplatom ili položnicom pošt. Medicaice u Beču na administraciju lista u Pulj.

Kad naručbe valja točno označiti ime, prezime i najbližu poštu predbrojnika.

Tko list na vrijeme ne prima, moka se javi odgovarajući u otvorenom pismu, za koji se ne plaća poštarina, ako se izvana napiše «Reklamacija».

Cekovnog računa br. 847.849.

Telefon tiskare broj 38.

Izlazi svakog utorka i petka u podne.

Netakani dopisi se ne vraćaju, nepodpisani netakaju, a ne-frankirani neprimaju.

Predplata za poštarinom stoji: 12 K u obće, 1 na godinu 6 K za seljake, 3— na ili K 6— odn. 3— na pol godine.

Izvan carevine više poštarina.

Pojedini broj stoji 10 h. kolu u Pulj, toli izvan iste.

Uredništvo se nalazi u ulici Gindla br. 5 te prima stranice osim nedjelje i svake sredi dan od 11—12 sati prije podne.

Odgovorni urednik i izdavaatelj Stjepo Gijvić. — U nakladi tiskare J. Krmpotić i drug. u Pulj. — Glavni suradnik prof. Matko Mandić u Trstu.

Sjećajte se
„Družbe sv. Cirila i Metoda“
za Istru

Hrvatski sastanci u Pulj.

U nedjelju u jutro držala je naša stranka pogovor o izborima, u „Sokolskoj dvorani“.

Dr. M. Laginja je u poduljem govoru, svoj dobar sat i pol tumačio prisutnim mnoge korisne i poučne stvari, te su ga svi najvećom napetošću slušali.

Najprvo je opovrgao bedaštu laž, koju socijalisti okolo šire, naime, da bi on bio izrekao da je radnicima u arsenalu dosta 80 novč. na dan, i da si još od toga mogu prištediti zlatne satove i lance. Osamdeset novčica u obće nije ni spomenuto, nego je rekao, da zlatne lance imaju njihovi gigerški zastupnici u Beču, koji nisu radnici, niti pokazuju ozuljene ruke. — Spomenuo je i činjenicu, da je o tom poslao izpravak u njihovo glasillo, ali da su tako slobodoumnii bili, da ga nisu htjeli čitati.

Prelazeć na glavni cilj sazova pogovora, tumačio je parlamentarne odnose, razmjerje stranaka i rad zakonodavnoga carevinoga vijeća. — Spomenuv vjeru, o njoj izreče mnogo krasnih nazora, i svoje uvjerenje, povjestnicom potvrđeno, da su i najjači narodi bez vjere u Boga, podani nemoralu i razkulašenosti propali, a manje i slabije, da je vjera sačuvala. Sto vrijeti za narode to vrijeti i za pojedince, a najgori su narodni neprijatelji oni, koji mu pripovijedaju neznanost i bezvjerje. Od tih se čuvajmo i ljubimo našu vjeru, koju su nam oteveli u amanet pustili.

Podlistak.

Posalice.

(Piše Vinko Rubeša.)

Pravdaš.

Marko bio pravdaš od zanata. Klatario se s dana na dan po sudovima kao mis po krivi. Bio lagan na jeziku a ošljene glavice, kao da ju je čas prije izvukao iz mora, pak ga se celo susjedstvo bojalo, jer je uvijek znao protivnika pogjesti na suho. Na kako često i čarobnjaka zinjta ujed, tako je i njega jednom susjed stjerao u prazni rog. Eh, pas mu nos ogrebao, to su ipak po njega bile pretrpke oškoruse. Trkne on k odvjetniku, da mu svojom mudrošljom pomogne izvati se iz skripca. Odvjetnik pobožno sluša njegovo dugo razglabanje, ma, gotovo dulje nego li su litanije svih svetih, pak stane onako po odvjetničku nešto po papiru drljati. Kad ga izpunio, preda ga Marku, da ga

Narod mera da se čuva i onih ljudi, koji mu mnogo obećavaju, koji govore na način, kao da će sve nepravde na svijetu izriješiti od danas do sutra, i svakoga preko noći srećnim učiniti. Takova obećanja nisu nego gole laži i zaslioplivanja, jer svaki napredak stoji neizmjerom mnogo truda, i mnogo vremena, dok se polučii.

U daljem toku govora, erla političke odnose u Istri, tumači ustrojstvo kurija, te izliče veliku nepravdu, naš veleposjed, sastojec od slotinjak obitelji, koje plaćaju relativno mali porez od samih 80 for., a te biraju same za se jednoga zastupnika. — Gradovi biraju za sebe opet jednoga, a cieti vanjski puk, seljaci, koji sačinjavaju najveći broj pučanstva, biraju samo 2 zastupnika. I to biraju ne izravno, tako da svaki preda na škedi ime zastupnika, kojega on hoće, pa da se one škole od celoga izbornoga kotara prebroje, nego neizravno, putem fiducijara, tako da gdje ostanemo u manjini kod prvih izbora za jedan glas, sve fiducijare izgubimo. Spominjuć s ponosom, da u sva duga ljeta narodne borbe, još se nije našao nikada nijedan narodni fiducijar, koji bi se bio svome mandatu i svojoj krvi iznevjerio, te odao glas protiv volji birača, za protivničku stranku. Zaključuje, da će stranka uvijek biti zato, da se odstrane kurije i neizravni izbori, te da se uvede sveobće direktno pravo glasovanja. — Prelazeć na izbor u petoj kuriji, izliče važnost iste, i veliku narodnu čast i korist, ako izadjemo u njoj pobjednici. — Črta nepošten način na koji su razdieljene sekcije po Istri na našu škodu, a sa planom grada Pole u ruci, predočuje nepravdu, koja nam se tu učinila, gdje su tako sekcije izpremešane, kako se je moglo procurinuat, da je najprobitačnije za tajjansku stranku.

Zato su i naša sela Skatari, Si-

ćier, Jadreski, pridruženi svu grada, mlatačkom dielu istoga, da se utopie. Te sekcije je odlučila politička oblast, na predlog občine. Osim toga su listine tako izkvarene, da ih je vrlo teško izbornicima popraviti, te je bojazni, da će za nezakonito u nje unesene osobe, birati po više puta, kojejkavi gladuhi, za dobru plaću.

Preko govora dr. Laginja unišlo je bilo u dvoranu demonstrativno pedesetak socijalista, korcajući slavo-dobitno.

Poslje govora dr. Laginja, zapitao je rieć socijalista Dorbić, ali se je proti njemu diglo glasova, da nesmije govorit, jer da je maloljetan, te neizbornik. Na to je ovaj psovao i vričdiao protivnike, te im se pričio. — Predsjedatelj sastanka S. Gijvić, dozvolio je da govori, jer njegove grompupateljne govorancije i pantomine, mogu imati uspjeha samo kod nezrele dječurlije, a nama nemogu niti najmanje škoditi.

Na početku govora odmah je izjavio, da je on onaj, koji je zapriečio, da izpravak dr. Laginja ne dodje u socijalističko glasillo — te je nastavio vikanjem i gestikuliranjem, prekinut od svih strana, sa riećima: laži, bombe itd. tako, da se je vas smeo, i prekinuo govorenje.

Nato je ustao čestiti izbornik i radnik u arsenalu Karlo Ferri, te im kazao nekoliko gorkih ali istinitih, neobzirajuć se na prekidanja sa strane socijalista, koje su neke njegove rieći dobro pogodile.

Konačno je govorio socijalistički agitator Josip Kopač, koji je, ako se ne varaimo, došao baš zato iz Trsta. Govorio je slovenski, dosta vješto, a svakako pristojno i pametno. Svi su ga pažorno slušali, i sa strane hrvatske nije bio nikada prekinut, jer mi znamo poštovati ljude, koji se pristojno ponašaju, pa bili i naši politički protivnici. Vikao je na milita-

rizam a u govoru izmedju poznatih njihovih fraza, skrapario je još što šta n. pr. sv. oca papu, sa njegovim milijunima i Marijine družbe i drugo slično. U kranjskoj bi bio njegov govor polučio efekta, ali u Istri ne, jer se vidi da ne pozna dobro odnose.

— Pošto se nitko drugi nije prijavio za rieć, predsjednik raspusti sastanak, konštatiirajuć, da je vladala na njoj tolika sloboda, da je i samomu socijalističnom govorniku bilo preveć: da su u ime socijalista govorila dvojica, koji nisu izbornici, jer jedan maloljetan, a drugi stanujući izvan Istru: da su pred tri godine preporučivali Gerinovu kandidaturu, koji je toliko obećavao učiniti dobra za radnike, pa je svršio pred sudom sa razpravom, na kojoj je bilo slušati o pojedenim radničkim prinosima; da je dolazio u Pulj otkupljivati sviet od zla, i obećavati brda i doline socijalista Kamber, koji je u subotu bio odsuđen na 3 mjeseca teške tamnice radi sramotnoga zločina globljenja: da su u Francuzkoj 2 ministra socijalca, pak da nisu odstranili militarizam, proti kojemu su socijalisti toliko govorili, već su odlučili neizbrojne milijunc za kinezku ekspediciju. Eto koliko se može vjerovat, njihovim liepim riećima!

Tim se je sastanak razišao.

U dičnoj Premanturi, držao se izborni sastanak u nedjelju poslje podne, nakon blagoslova, u kući našega dičnoga Bože Semelica. Razgovor je tekao bratski i složno. Od gradjana su uticali u razpravu dr. Ivan Zuccon i S. Gijvić, a od Premanturaca Ante Mezulić, Ivan Semelić i drugi. Na sastanku sve se pokazalo složno i jednovitno, te će Premantura i ovaj put osvjetlati pošteno lice, kao vrlo dika dalmatinska.

pročita i podpise. Gleda naš Marko u one doktorske kvake i kvaciće, kao da su ih kokosi izgreble, a da ne poznaje ni slova. Nakrivio napokon obraz, kao da se crnila napio, pak vrati zlovoljno pismo odvjetniku.

— Škoči ovaj, kao da si mu metnuo muhu u uho, pak će ljutito: — S' bilja, sramota je, što još te ne znadete ni čitati!

— Eh, gospodine! — Marko će — znam ja čitati, ako i nijesam polazio škole; nego začudno mi je, što vi, gospodine doktore, koji ste osivili po školama, ne znadete, jeste ni — pisati.

— Odvjetnik spravi ljutito gobacanje mu rukavici, pak ode za svojim poslom, a naš Marko je i bez njega pravdu izgubio.

Pijandura.

Zvane Briškuljić bio vam je čudan svat. Jeste li ga poznavali? — Ta poga, što je uvijek ceste, mjerio a za promjenu kadkad i grabe. Ma, Bože moj, od kada

se osvio na vlastite noge, nije mu nos bio dva dana zdrav, već mu izgledao gotovo kao ciganska čizma. Eh, pio ga je, taj naš Zvane, kao Kraljević Marko. Volio čašu nego svoju glavu, a vino nego svoju dušu, Bog mu prostio.

Zabrinula se mati, gledajuć svoje diete u vječitoj vinskoj omaglici, pak trećala od baka do bake, ne bi li mu omrazile vino. A one za skup novac miešale travu i korenje, pak davale kradom piti našemu znanocu. Al da! Čim njemu teže ona vodurina u želudac, tim laglje vino niz grlo. Ne pomozu čari, pa da se sve čarobnice za nos objese, široka ih jedna sve redom pozobala!

Poskusi tužna majka drugičije. Naruči u Slovaka ovedu čašu, pa dade na dnu naslikati krasnog anđjelica, lepoga i punanoga kao drenjulu. Napuni čašu, pa njega u podmetne sinu. Kad Zvane ugleda u čaši slatku kapljicu nasmej se, obrise brkove, nagne i izkopi, ma, kao da je pijenuo. Na to će mati:

— Sinko, čemeriko moja! Zašto si sve popio, a da nisi ni kapi pustio anđjelicu?

— Eh, majko! — sin će lukavo. — A zar visi moja duša na vrbi? Kuda bi ja s njome, kad bi dopustio, da se krasni ovaj anđjelčić utopi, pak još u vinu. Sreća, što sam ga na dobu opazio i spasio.

Zalama tužna majka, pak s misli drugu. Kupi čašu, te dade na dnu naslikati — djavola, potro ga sveti križ! — crnoga, ružnoga djavola, kao da je čas prije utekao iz pakla. Dade sinu u njoj vina, a on — skoro da nije i čašu progutao. Silno mu se žurilo.

Tužno će mu majka: Sinko, jedna moja sreća, čemu si sve ispio? Zašto nisi pustio nešto, da se djavolo utopi?

— Nikada! — sin će — Ne dam tom obješenjaku ni kapi. Baš to bi se jeste htelo, da ovakve ništarije vinom napajam!

— Eh! — zahuce mati. — Vuci margara na most, on ne će, ako ne pod most!

(Konac sledi).

Fr. Si čui kako su počeli na novo rep-
zidat?
Jur. To će njim malo durat; mesec, dva,
pak Bog teta Pole!
Fr. Ma, ča nasa z dohren, neće zlen.
Jur. To si to; ma te kojigod, samo ropi
ostat.

Razne viesti.

Političke:

Austro-Ugarska. U nedjelju prije podne saštalj su se zajednički ministri u Beču na konferenciju radi novih željeznica u Bosni Hercegovini. U ponedjeljak bijahu te konferencije svršene. Iz konferencija imali su ministri predsjednici Körber i Szell pogovor o položaju i o tekućih poslovih.

Ministar izvanjskih posala grof Goluchowski imao je nakon tih konferencija audienciju kod cara i kralja.

Glede gradnje željezničkih pruga u zaposjednutih pokrajinah pišu bečke novine, da su ministarske konferencije urodile dobrim plodom. Jedna od tih pruga imala bi spojiti Dalmaciju sa zaposjednutimi pokrajinama.

Izborni pokret u pojedinih krunovinah i pokrajinah ove pole monarhije biva sve tožeći. U Kranjskoj proglasile su obje stranke svoje kandidate, i tako, mjesto složnog izbora, bili će tamo žestoke borbe između narodno-napredne i narodno-katoličke stranke. Srećom nemože iz tog razdora u Kranjskoj treći uživati, jer ona šaka Niemaca nebi mogla prodrjeti tamo, gdje se rečene stranke bore za mandate. U Gorickoj nije na žalost tomu tako. Tamo je u pogibelji mandat za V. kuriju radi razdora braće Slovenaca. I tamo će se boriti za taj mandat narodno-napredna i narodno-katolička stranka. Iz tog razdora mogla bi nastati korist jedino našim narodnim protivnikom — Talijanom, koji će u V. kuriji složno glasovati sa socijalnimi demokrati.

U južnoj Dalmaciji i to u Koturu kandidirali će opet bivši zastupnik Kvečić, komu, reč bi, da je mandat osjegan.

Jedan od vođa mladoćeske stranke bivši zastupnik dr. Pacak priobče u svojem listu članak, u kojem pobija među ostalim nazore onih svojih suzemljaka, koji obvezuju unaprijed kandidate za državni sabor; da moraju ohrabriti i u budućem carevinskom-vieću. Pacak kaže, da nemože nitko unaprijed kazati, kako će biti sastavljeno carevinsko vieće, te se nezna, da li će većina biti na desnici ili na lijevici. On zagovara odrešito politiku slobodne ruke, koja da je jedini mogući put za česke zastupnike.

Vodja katoličkih Niemaca Tirola barun Dipauli doživio je poraz u vlastitoj stranci; koja se je protiv njemu pobunila te neće, darga kandidira u bivšem njegovom izborničtvu.

Glasilo moravskih, Čeha i Moravské Očice pišu, da će moravski sabor biti sazvan mjeseca decembra t. g. Dan sazova da nije još poznat; Sabor, da će se baviti proćaganskim provizrijem i zemaljskim nametom na državni porez od rakije.

Poljski listovi javljaju, da će se sastati galicijski sabor dne 27. decembra t. g. Zemaljski odbor da je već sastavio program za god. 1901. Svi izdatci su prora-

to da se do danas, dakle tečajem 34 godina, nije našao državnik, koji bi taj ustav izgrahva izkopao, te ga dao na svielto obnovljenoga i usavršenoga; u novom izdanju.

God. 1866. navalili su kako je poznato na našu monarhiju njezini mi ili današnji saveznici Prusi-Niemci sa sjevera, a Talijani sa juga, i to u nakani, da njoj odtrgnu nekoliko pokrajina. Kako su došli ratovi svršili, to vam je poznato, i kako se je kod nas i nadalje vodilo izvanjsku politiku, vam je takodjer poznato. Ja ću samo spomenuti, da je tim ratovom sledila velika promjena u monarhiji. Uvidilo se je s jedne strane, da se onim, koji su najodlučajije tražili svoja prava proti Niemcem, naime Madjarom, mora popustiti, a sa druge strane, da sami Niemci nemogu lječiti Slavene. Monarhiju promjenije iz centralističke u dualističku; razkomadali su ju tako, da su si povlast ili nadvladu razdijeli, Niemci i Madjari. Niemci neka gospoduju na jednoj strani, Madjari na drugoj. Neki državnik reče, da se je to navlas dogodilo u tu svrhu, da bi laglje pritiskali Slovencu k zidu. I od to doba traje sadašnji naš uslav; od ono doba vlada se kod nas po tom načelu; od ono doba gleda se takodjer, kako bi zatri Slavene u ovoj polovici, i to se događa sada većom, drugi put manjom brzinom, jedan put većom, drugi put manjom silom.

Po tomu načelu vladali su od g. 1867. do god. 1879. liberalni Niemci, liberalni za sebe, u najveće nasilnici proti drugim, osobito proti Slavenuim.

Od god. 1879. do 1891. bijaše nekoliko blažija brzina. U to doba imali smo slavensku vladu. Vladno je Taaffe; kojega su na žalost podupirali takodjer naši zastupnici, dakako u najboljoj namjeri, da dobijemo od njega takodjer mi svoja prava, da on zadovolji takodjer našim narodnim težnjam. Konačno došli smo do osvjetloćenja, i u njegova vlada zatira Slovene. Nesmijemo zaboraviti, da je baš pod njim ovdje u Primorju zavladala ona sretna doba, pod kojom živimo i danas i kojom nas se je nagradilo god. 1879, odnosno 1880. Kamo smo dospjeli pod ovim stavom, znate Vi, i znamo mi svi vrlo dobro; meni se već (uzdignutim glasom) gadi, oprostite mi na tom izrazu — govoriti o tomu.

Uvidilo se je, da Taaffe nije onaj inuz, kakvim se je od početka pokazivao. On je bio dao nešto prava većim slavenskim narodom, Poljakom i Čehom, to njim je dao, jer nije mogao od manje. Nu i on je hotio nadvladu Niemaca nad Slavenu. Slavenu ga upoznaše; s druge strane nije imao povjerenja, te je pao; samo je šteta, što je, pao baš onda, kad je hotio provedi nešto upravo pravednoga: izboru preinaku.

Nastupila je koalicija žalostne uspomenne. Preživjeli smo ju brzo, jer nebijah naravnomo, a na nas se nije obaziralo sve od njezina postanka. Doživjeli smo i preživjeli dva privremena ministarstva, koja bijahu već unaprijed takvimi označena. Imali smo takodjer takozvano zimsko ministarstvo Gautschovo, zimsko radi toga, jer je vladao samo par zimskih mjeseca. Ovo ministarstvo nije se podufalo, ni sazvali parlament. Nastupise Baden i Thun. To bijahu muzevi, koji su već uvidjali, da se više neda vladati kano do tada, koji bijahu ovdje dočeni, da se naša država mora posve obnoviti ako želi nadalje obstati. Pošto su pako snovali o velikih promjenah, padahu. U tom imali su svoje prisle i ludjinci, vječni neprijatelji monarhije.

Doživjeli i preživjeli smo ministarstvo Clary-ovo, koji je i ono malo; što je bio dao Čehom i Badeni, ovim uzao — te smo doživjeli Körbera. Preživjeli ga nisimo.

(Konać sledi)

slanja se na postanak monarhije, na dvostrane ugovore među narodima i dinastijom; a koliko nije toga, na prirodno ljudsko; na bože, kršćansko-pravo i na načelo ljubavi do blizega.

Prva skupina hoće krivicu, nipošto pravicu; ona teži za prevlašću i nadvladom jedino radi toga, jer ju je nekoliko vremena uzivala.

Druga skupina hoće pravicu; hoće ravnopravnost; koja ju ide po božjih i ljudskih zakonih. I te dvije velike skupine bore se očitno već preko polovice stoljeća, od god. 1848. amo. Mislim, da mi nećete zamjeriti, ako vam u kratko navedem glavne promjene — u našem političkom životu, koje pako neznate drugo, nego pokuse, koje se je činilo kroz 52 godine u tu svrhu, da se uzdrži krivicu, da nezavlada pravica, da slovenke narode potlači, uništi.

God. 1848. ustali su nekoji narodi monarhije, narodi, koji spadaju u prvu skupinu, ustali su sa nakanom, da unište druge narode, koje bijahu izbrisali sa zemljovida, te da unište monarhiju i istu dinastiju.

Ta borba trajala je i god. 1849, te je prestala sa absolutizmom, koji je trajao 10 do 11 godina. Borba se je opet pojavila nakon poraza od god. 1859. kod Solferina itd. i to pojavila se je sada parlamentarna borba.

Prvo ministarstvo, koje bijaše za to pozvano, da kroji narodom pravdu, bijaše prilično pravedno svim narodom.

Nu takozvani oktobarski diplom toga ministarstva bijaše u krieposti samo nekoliko mjeseca; bijaše ukinut i zamjenjen takozvanim febrarskim patentom g. 1861., kojim se je htjelo pomoću centralističkog sustava izručiti svu vlast u monarhiji jednomu narodu, i to Niemcem. Nu ostali narodi nebijahu zadovoljni s tim novim načinom vladanja. Borili su se proti tomu i ustajali su napose na jednoj strani Madjari, koji nehljedeše nikako slati svojih zastupnika u Beč; jer smatraše svojim središtem Budimpeštu, među tim, dok su se Hrvati kolebali među Zagrebom, Bečom i Budimpeštom, na drugoj strani težili su Česi za svojim Pragom.

God. 1866. došlo je na vladu ministarstvo Belcredi-ovo, koje je proglasilo jedino mogući ustav, koja bi mogo — po mojem uvjerenju — riešiti habsburšku monarhiju.

Ta, Belcredi-em zasnovani ustav, temeljio bi se na diobi čitave monarhije: po poviesti, po prirodni i po samoj krvi. Belcredi je naime razdijelio čitavu monarhiju u pet skupina: u njemačku skupinu koja je obuhvaćala alpinske, njemačke pokrajine; druga bijaše česka skupina sa pokrajinama česke krune; treća, maloruska-poljska, Galicija, Bukovina; četvrta Ugarska i Sedmogradska; a peta hrvatsko-slovenska sa svimi južnimi pokrajinama, u kojih stanuju Hrvati i Slovenci.

Te skupine, jesu utemeljene, kako sam kazao, u poviesti, prirodni, krvi i narodnosti, u jedino pravim načelom.

Onomu, koji se pozivlje na te skupine, obično prigovaraju, da hoće obnoviti stare države, kao što su postojale u srednjem vijeku, te da hoće, da uvrede opet sriednjo-viečni život. Nu toga se neimamo plašiti, jer današnji dan nije više moguće takav druženji život, kakav je vladao u srednjem vijeku. Stari oblici morali bi se preustrojiti primjereno današnjim nazorom ljudskog društva. Prigovara se, da bi se odlomkom drugih narodnosti, koje bi stanovale u tih skupinah, nazasala krivica. Nu ni toga se nije plašiti, jer bi se takodjer drugim narodnostim, odnosno manjinam stanujućim u tih skupinah, zajamčila prava, n. pr. jezikovna prava. Po mojem osvjetloćenju bito bi to jedini trajni ustav u našoj monarhiji. Steta, što bijaše, taj ustav zakopan već g. 1866;

Poljski izletnici, bili su ljubezno primljeni i pogošćeni u više preman-turskih kuća, na čemu se najsrdačnije zahvaljuju. A napokon su se našli svi na okupu oko gostoljubivoga stola korenike Luke Bogetića, bivšega našega sudicijara, kojemu pošteno celo resi dična hrvatska crvenkapa, te se je pilo i blagovalo, te u razgovoru prošlo više vremena.

Sakupilo se je za puljsku podružnicu družbe sv. Cirila i Metoda svotica od K 484 jer Premanturci još nemaju svoje podružnice, ali hoće brzo ako Bog da.

O položaju.

Govor zastupnika prof. Vj. Spinčića, izrečen na glavnoj skupštini pol. društva „Edinost“ dne 14. oktobra 1900.*

Slavna skupštino, draga braćo!

Na poziv odbora političkoga društva „Edinost“ i dogovorno sa dr. Loginjom došao je na mene red, da vam danas opet govorim o položaju. Teško mi je govoriti o tomu, jedno, što je teško kazati štogod, što se već nije reklo na skupštinah polit. društva „Edinost“ a drugo za to, što se položaj u bitnosti nije promjenio. Ipak ću nešto kazati, jer me na to veže dužnost.

Svuda u svijetu, ošobito u ustavnih državah, biju se borbe, a tako je i kod nas. Nu u našoj monarhiji jesu te borbe veoma različite od borba u drugih u istinu parlamentarnih država.

U Englezkoj n. pr. bore se skoro 500 godina dvije stranke: konservativna i liberalna, nu u istinu konservativna i u istinu liberalna, nipošto pako kao što su naše — bore se, priredjuju skupštine itd. a od strane oblasti postupa se zakonito; ove se nemjesaju u te borbe, te stranci, koja je pobijedila, izručiti se vladu. Ta vlada uživa poštovanje od sviju kano takova.

U Francezkoj traje borba među načelom monarhističkim i republikanskim već preko sto godina. Pristaše monarhističkog načela diele se dođuše u rojaliste i imperijaliste, nu u glavnom imademo pred sobom dvije glavne skupine. Već preko 30 godina prevladjuje u Francezkoj republikansko načelo; vlada je republikanska, i sve ju štuje; takodjer papa je naložio, da se ju ima stovati. Takodjer u republikanskoj stranci imade više struja, koje se medjusobno bore, i ona, koja nadvlada, imade vladu u svojih rukah, te ju sve štuje. Takodjer u Francezkoj kano i u Englezkoj vlada parlamentarnost.

Kod nas pako — knošto sam jurve kazao, jest to posve drugače; inače za to, jer su načela i borbe drugačije, i jer se nevlada parlamentarno. Kod nas se bore politički narodi odnosno i narodnosti, te kod nas, da kažem u kratko, nevlada se parlamentarno. Bore se politički narodi i narodnosti, koji tvore dvije velike skupine. To vriedi glede čitave monarhije. Jedna od tih skupina hoće prevlast ili nadvladje; druga hoće ravnopravnost. Prvi koji teže za prevlašću ili nadvladje, pozivlju se pritom na razmjerno kratku poviest. Radi toga, jer su imali nadvladje nekoliko vremena, htjeli bi Niemci uvijek vladati; uvijek imati nadvladje. Isto tako Talijani; jer su vladali nad nami nekoliko vremena, misle, da moraju sada i do vieka oni vladati. Nu, njim nije samo do toga, da bi vladali nad nami, nego imaju, kako je poznato, i druge svrhe. Oni hoće, da bi sami i mi s njimi jednom došli pod majku Italiju.

Druga skupina naslanja svoja prava na početke svoje poviesti, na poviest samostalnosti odnosno naroda, njihovu neodvisnost kroz stoljeća i stoljeća, na-
*) Radi nestašice prostora izostalo je dosta. Op. uređ.

